

של הקולונל שאבר, הקצין הנאפוליאוני שיצא בנס מן המלחמה; בעייתו של האציל הוונציאני הסומא, פאצינו קאני, בעייתו של פרדריק טייפר, גיבור „האכסניה האדר מה“; או בעייתו של הדוכסית מאדאם דה די?

אפשר להכליל את הבעיות הללו, השונות כולן בגילוייהן האינדיבידואליים, במכנה משותף אחד: אבדן הזהות האנושית, העובד דה שהם מופיעים לא בתורת מה שהם, אם מרצון ומבחירה לשם קידום טובת־הם, ואם בעל־כרחם, מאין כוח להתגבר על תהפוכות הגורל.

הנה כי כן שב הקולונל שאבר מן המלחמה לאחר שהיו ניצלו בנס ומוצא שהוא גרשם בין המתים — ולא חלק לו ולא נחלה בקנייני העולם הזה. אשתו נישאה לאחר, גולה את רכושו, מתנפרת לו — והוא אינו מסוגל לשבור את מעמדה על־ידי שיוכיח מיהו — וחיו אובדים בשנית. וכך פאצינו קאני, האציל הוונציאני, התהפכות מלחמה ומהפכה מביאות אותו בסוף ימיו כפליט חסר־כל לבית־המחסה הפאריזאי. והוא מת במחלה, על־שם ובאין מודע, כסתם קבצן המנגן בחתונות של עניים. והנה פרדריק טייפר, האיש שעשה את הונו במלחמה, קבלן עשיר מופלג, שסוד הצלחתו טמון במעשה רצח, בשוד ובבגידה בחבר, פרח־קצינים כמוהו, מי שנועד כמוהו להיות רופא־חולים לעת שלום. והנה בעייתו של הפרקליט הצעיר המאוהב בבתו של טייפר, סוד הרצח נגלה לו והוא מהסס להסגיר את הפושע בגין אהבתו לבת — ואישיותו נחצית לשנים.

מר ממנו גורל אל־רודיג, רבי־הטבחים, הא־ציל הספרדי, המציא להורג את כל משפחתו כדי שיינצל הוא ויישאר זכר למשפחתו — כל זאת בקודת הפולש הצרפתי וברצון המשפחה עצמה. והנה הדוכסית דה־די, המת־ראה כרפובליקאית, בעודה מלוכנית — רק למען הצל את הרכוש בשביל בנה, המשרת בצבא. סופה שהיא מתה משבץ־לב, על פי תחושה טלפאטית נעלמת, בדיוק ברגע שבו מוצא הבן להורג במחנה הצבא במרחקים. הטראגיות השלטת בכיפה בסיפורים אלה

סיפורי בלזאק

ששה סיפורים מתוך כמאה סיפורי „הקומדיה האנושית“ לבלזאק ניתנים בספר זה בתרגום של שלושה מתרגמים: יצחק שנהר, חיים אברבאיה וס. א. ז'ק. הראשון תירגם סיפור אחד, השני — שנים, השלישי — שלושה. אף כי הספר עת־הזה הופיע, נראה שמלאכת התרגום נעשתה משכבר, כי ניפרים בה אותות יושן לגבי המקובל באחרונה הן מצד מלא וחסר בכתיב הן מצד הסגנון ונוסח ההרצאה. מיושן מכולם נראה תרגומו של ז'ק, אבל בפרקים אחדים נראה דבר זה לשבחו דווקא, בחינת „יין ישן“.

הבדלי הרמה והנוסח של המתרגמים אינם משנים הרבה במקרה זה. שלשתם מניחים את הדעת, פחות או יותר, מה־עוד שכוחו של בלזאק בתיכנון עלילה מגובש ומוצק כד־כך שסגולות סגנונו נראות כענין משני בחשיבות.

האפייני לסיפורים אלה הוא הד המהפכה הצרפתית העולה מהם. סיפורים אלה טבועים כל־כך בחותם התקופה עד שאפשר לראות בהם בבואה נאמנה של צרפת ושל אירופה באותם ימים, בבואה ססגונית ומאלפת שיד ההיסטוריון הטוב ביותר תקצר מתת כמותה או בדומה לה.

תיאור ההווי הוא שבט בידי הסופר, החושף את נגעי החברה בת־זמנו, מוקיע את מומיה, מעורר מחשבה ורצון לריפורמה מבלי ליטול לו עטרת של מטיף בשער ומתקן חברתי. מה מאותו להט, מאותה דרך־ארץ לזכויות האדם בפרט, נשאר בתרבות המערב שלאחר סטאלין והיטלר ומוסוליני — הנה זו השאלה המתעוררת בנו למקרא בקורת חברתית מוחצת זו של קלקלות, הנראות תמימות כעבירות גן־הילדים לעומת זוועות המאה העשרים.

כי אחרי ככלות הכל — מה היא בעייתו

* סיפורי בלזאק, עם רישומים מאת גפתלי בזם; הוצאת „תרשיש“, ירושלים, תש״ך; 179 עמ'.

המורכבת מידה רבה של רדיפת כבוד, הכרח של נחיצות לא מועטה ובעיקר — אהבת הספינה”...

ב„הכושי איש נרקיס” מסופר על קורות נסיעה אחת שיגרתית — מיום ההפלגה עד יום התשלום. נאמנות ובגידה, תככים ואמור, נה, מלחמה בפגעי הים, סיכסוכים בין אדם להברו, מלחמת הקיום ופגישה עם המוות; כל זה על רקע סכנות הים, טילטול הגלים והיי המחסור.

ב„לב המאפליה” מתוארת הרפתקה של ספן נהר בתוך הג'ונגל האפריקאי. תאוות הרכי" שזה והשלטון עם הכרת הייעוד של האדם הלבן מגיעות אצל סוכן „החברה” קורץ עד לקיצוניות ההגיונית של השיגעון. לעומתו מצוינים מנהל „החברה” ואנשיו הביורוקרטיים בשאיפת־התועלת השפויה והקרה של הצבועים. הרקע לפגישת הספן עם שני קצוות אלה של שלטון האדם הלבן באפריקה הוא הג'ונגל הצופן סכנות ושנהג.

„ראי הים” משוחרר, בעצם, מכבליה של עלילה. זוהי שיחה פילוסופית על הים והחיים בו והוא מעין מניפסט ספרותי, סיפוס רעיוני משולב סיפורי־מעשיות שכל אחד מהם הוא פנינה ספרותית.

שלושה מתרגמים העבירו מכלי אל כלי את סגנונו הדחוס והמדויק, הפיוטי והעמוס של קונרד, את דרך סיפורו המיוחדת, על חיוניות מראותיו ודברי ההגות הרבים המשולבים בה, על המצבים הדראמטיים שיש בהם פאתטיות והומור. דרכיהם השונות של המתרגמים יש בהן ענין רב. בשלשתם נמסר לנו משהו מהמיוחד לקונרד. אני כשלעצמי קרוב אלי יותר תרגומו של „הכושי איש נרקיס” בו בחר המתרגם (ש. זנדבק) להשמש במלים פשוטות ומדויקות ביותר ורק אופן שיבוץ במשפט גותן את הגון ההגיגי־ הפיוטי: „צוות טוב הייתם... צוות טוב מכל צוות אשר מתח אי־פעם בצעקות־פרא

מתעצמת נוכח־העובדה שדווקא הנשים הרפות לכאורה מתגלות אכזריות הרבה יותר מן הגברים ברדיפתן אחר הבצע; רדיפה שלא תדע לא שובע ולא סייג, לא מוסר ולא הכרת־טובה.

מ. ג.

ראי הים

שלושה סיפורים על היי ימאים, אנשים הלוחמים בפגעי הטבע ורגילים במשמעת; עולם של גברים קשוחים הרגילים בעבודה מפרכת, בחיים קשים ובלתי־מוגנים, על הסערות, הסכנות והמלחמות השיגרתיות שלהם. צבעיו הקודרים של עולם זה בולטים יותר בניגודם כשהוא נתקל בעולמן המסול־סל והמיופיף של נשים („לב המאפליה”) או של לבלרי היבשה („הכושי איש־נרקיס”).

שלל טיפוסים של אנשי־ים: המלה, סנט־מנטלי תמים ושיכור, ה„ארהי־פרחי” שבים, איש־הים המנוסה והשקול, הפטריארך הזקן, ההרפתקן, בעל נפש הפיראטים, המשוגע הדתי, הצבוע ועוד ועוד. טיפוסים ריאליים ביותר. גם המציאות המתוארת כאן היא ריאליה, אלא שמעבר לכל טיפוס ולכל סיפור יש משמעות נוספת... לחשוף את המשמעות הנסתרת, להשתחרר מאשליות ולגלות את הקסם האמיתי בים, בבני־אדם, בחיים ובמציאות; למצוא מה הם המניעים האמיתיים למלחמות, לנצחון ולשברון; לספר את האמת האכזרית והיפה — לכך נכתבו סיפוריו של קונרד. „אמת... הגבר יודע ויכול להביט אליה בלי ניד עפעפיים... עליו להגיב על אותה אמת בסגולת עצמו האמי־תית, בכוח עצמו הניתן בו מבטן ומלידה. עקרונות לא יושעו. דעות שניקנו, מלבושים, סחבות נאות — סחבות הנושרות מעליך בטלטה הראשונה שיטלטלוך”. במקום אחר מדבר קונרד על הים: „הים לא היה מעולם מסביר פנים יפות לאדם”... אהבת הים אינה אלא „אהבת השלל ואהבת התהילה, אהבת ההרפתקה ואהבת הסכנה... האהבה הגדולה לנעלם והחלומות הנאדרים על הממלכה והשל־טון”. „אהבת הים... היא הרגשה מסובכה

* ג'וזף קונרד: ראי הים (שלושה סיפורים); תרגמו ש. זנדבק, מ. אבי־שואל, י. דלמן; ספרית פועלים / לכל, 1961; 338 עמ'.